

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Heikkola, Leena Maria; Alisaari, Jenni; Harju-Autti, Raisa; Björklund, Mikaela

Title: Ehdotuksia kielenopetuksen kehittämiseksi

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 Suomen kielenopettajien liitto

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Heikkola, L. M., Alisaari, J., Harju-Autti, R., & Björklund, M. (2024). Ehdotuksia kielenopetuksen kehittämiseksi. *Tempus*, 59(3), 8-9.

Ehdotuksia kieltenopetuksen kehittämiseksi

Kielivarannon vahvistamiseen tarvitaan pitkäjänteinen strategia ja laajaa yhteistyötä.

Teksti LEENA MARIA HEIKKOLA, JENNI ALISAARI, RAISA HARJU-AUTTI, MIKAELA BJÖRKLUND

Miten käy kielten osaamisen ja opettajien työllisyyden tulevaisuudessa? Miten tämä vaikuttaa maamme kilpailukykyyn, turvallisuuteen ja yleissivistyksen tasoon? 1990-luvun kulta-aikojen jälkeen muiden kielten kuin englannin opiskelu on vähentynyt. Toisen kotimaisen kielen ruotsin kielen taitotaso laskee, ja suomen osaamisessa on laajaa vaihtelua. Aiemmissä selvityksissä ehdotetuista kehittämistoimenpiteistä kuitenkin vain harva on toteutunut. Yksi toteutuneista on AI-kielen varhentaaminen. Sen tavoitteena oli lisätä eri kielten opiskelua, mutta käytännössä AI-kieleksi valikoituu edelleen useimmin englanti.

Opettajat ja asiantuntijat ehdotusten taustalla

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja opetushallitus antoivat Ajustahautomo Magman kautta keväällä 2023 selvitysrhymällemme tehtäväksi kartoittaa kieltenopetuksen nykytilaa ja pohtia tulevaisuuden visioita. Selvityksen painopisteenä oli mahdolliset kieltenopetuksen kehittämiskohteet suomalaisissa kouluissa. Tarkastelimme selvityksessä laajasti kouluissa opetettavia eri kieliä, mutta erityishuomio oli toisessa kotimaisessa kielessä ja sen kielipoluissa perusopetuksesta kolmannelle asteelle ja työelämään. Aiempien raporttien perusteella myös englannin rooli otettiin erityiseen tarkasteluun.

Tarkastelimme selvityksessä kieltenopetuksen nykytilaa ja tulevaisuutta opettajien, kielikoulutuksen asiantuntijoiden ja kuntien sekä elinkeinoelämän näkökulmasta. Yhteensä 963 peruskoulun ja lukion opettajaa vastasi sähköiseen kyselyyn. Heistä yli puolet oli aineenopettajia ja noin joka viides luokanopettaja. Lisäksi vastaajissa oli erityisopettajia, opinto-ohjaajia, rehtoreita, koulunkäynninohjaajia, kieli- ja kulttuuriopettajia sekä valmistavan opetuksen opettajia. Aineenopettajista noin joka kolmas opetti muita kuin kieliaineita. Vastaajista noin puolet opetti luokka-asteilla 1-6, noin 40 % yläkoulussa ja noin 30 % lukiossa (vastaajat saivat valita useita luokka-asteita). Suurin osa vastaajista työskenteli suomenkielissä kouluissa ja joka kymmenes ruotsinkielisessä koulussa.

Korkeakoulujen kieltenopettajien kyselyyn osallistui 167 vastaajaa, joista 77 % vastasi suomeksi, 15 % ruotsiksi ja 8 % englanniksi. Noin 80 % työskenteli suomenkielisessä korkeakoulussa ja noin 13 % ruotsinkielisessä korkeakoulussa. Eniten kyselyyn oli vastannut englannin kielen, ruotsin ja pohjoismaisten kielten sekä ruotsin ja suomen (äidinkielenä, toisena tai toisena kotimaisena kielenä) opettajia. Lisäksi kyselyyn vastasi ranskan,

saksan, venäjän, espanjan ja italian opettajia ja yksittäisiä muiden kielten opettajia.

Kumpaankin kyselyyn vastattiin eniten Uudeltamaalta ja Pohjanmaalta. Vastaajat jakautuivat tasaisesti koko maahan lukuun ottamatta Ahvenanmaata, josta vastauksia ei saatu. Kyselyiden ohella aineistoa kerättiin etänä käydyissä keskusteluissa kuntasektorin ja elinkeinoelämän edustajien sekä kielikoulutuksen asiantuntijoiden kanssa. Viimeksi mainitut olivat alan tutkijoita, viittomakielen asiantuntijoita ja SUKOLin edustajia. Keskustelut pohjautuivat kyselyissä esiin nousseisiin teemoihin. Sekä opettajat että eri alojen asiantuntijat olivat sitä mieltä, että kielivarantoa pitää vahvistaa ja laajentaa. Esittelemme alla tarkemmin näitä kehittämisehdotuksia.

Monikielisuuden arvostaminen

Selvityksessä nousi vahvasti esiin, että monikielisuuden arvostaminen olisi tehtävä näkyväksi kaikilla yhteiskunnan ja koulutuksen alueilla varhaiskasvatuksesta korkeakouluun ja ammatillisesta täydennyskoulutuksesta vapaaseen sivistystyöhön.

Asenteet kieliä kohtaan olisivat jo lähtökohtaisesti positiivisemmat, mediassa ei viljeltäisi pakko-termistöä kielistä puhuttaessa, esimies tukisi kieltenopiskelua madaltamalla minimiryhmäkokoja ja asettamalla kielten tunteja "hyvälle" kohtaa lukkaria eli ei aina päivän ekaksi tai vikaksi tunniksi. *(Lainaus selvityksen opettajahaastattelusta)*

Eri koulutusasteiden pedagogisiin sisältöihin tulisi lisätä kielikasvatuksellisia asioita. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan kaikkeen opettajankoulutukseen huomattavasti nykyistä enemmän kieliä ja kielitietoisuutta. Eri koulutusasteilla olisi hyvä tarkastella mahdollisuutta kielitaitoon perustuvan, henkilökohtaisen palkanlisän systemaattiseen ja yhdenmukaiseen maksamiseen opetushenkilöstölle, joka käyttää työssään aktiivisesti toista kotimaista kieltä tai vierasta kieltä.

Yksi mahdollisuus toteuttaa kielikasvatusta on luoda sille oma oppiaineensa, jonka tavoitteet, sisällöt ja arviointikriteerit määritellään perusopetuksen ja toisen asteen opetussuunnitelmissa. Jo käytössä olevien Kielisalkun ja Kieliprofiilin laajempi hyödyntäminen helpottaisi jatkuvuutta nivelvaiheissa ja koulun vaihtuessa sekä tukisi epävirallisissa yhteyksissä hankitun kielitaidon tunnistamista ja tunnustamista.

Osaltaan kielten opiskelun kaventumiseen on vaikuttanut voimassa oleva korkeakoulujen todistusvalinta, jossa (erityi-

